120/03.01.00/2025

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle
StV@eduskunta.fi

Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunta perjantai 26.09.2025 klo 09.30 / HE 86/2025 vp / Lausuntopyyntö

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy (Hyvil) kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta.

Hallituksen esityksessä esitetään lisättäväksi sote-järjestämislakiin säännökset hyvinvointialueen Puolustusvoimille, Rajavartiolaitokselle, Natolle tai Suomen muille sotilaallisille liittolaisille annettavasta virka-avusta, hyvinvointialueen ja Puolustusvoimien yhteistyöstä ja näiden tehtävien rahoituksesta. Hallituksen esityksellä sote-järjestämislakiin lisättäväksi esitettävän 53 b §:n mukaiset tehtävät olisivat hyvinvointialueille säädettäviä uusia tehtäviä, joiden kustannuksista valtio vastaisi täysimääräisesti.

Puolustusvoimien ja hyvinvointialueiden poikkeusoloihin varautumiseksi tehtävä yhteistyö pitäisi sisällään hyvinvointialueen kriittisten toimintojen suojaamista ja hajauttamista, materiaalisen varautumisen tason nostoa ja yhteistyönä järjestettävää koulutusta ja harjoittelua hyvinvointialueen työntekijöille.

Esityksen tarkoituksena on antaa hyvinvointialueille Puolustusvoimien kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyviä uusia tehtäviä, jotka liittyvät poikkeusoloihin varautumiseen. Esityksen tavoitteena on parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon valmiutta vastata muuttuneen turvallisuusympäristön vaatimuksiin sekä erityisesti toimia aseellisen hyökkäyksen tai sen uhan aiheuttamissa poikkeusoloissa.

Esityksellä ei olisi tarkoitus antaa hyvinvointialueille velvoitteita, jotka liittyvät siviiliväestön sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen liittyvään varautumiseen, sillä nämä velvoitteet sisältyvät jo nykyisellään voimassa olevaan lainsäädäntöön. Esityksellä ei säädettäisi myöskään sosiaalihuollon erityistehtävistä poikkeusoloissa. Em. rajaukset on esityksessä perusteltu.

CC BY

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
www.hyvil.fi
etunimi.sukunimi@hyvil.fi
Y-tunnus: 3324881-1

Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
www.hyvil.fi
fornamn.efternamn@hyvil.fi
FO-nummer: 3324881-1

Esityksen mukaan hyvinvointialueille säädettävät uudet tehtävät liittyisivät terveydenhuollon toimitilojen suojaamiseen, terveydenhuollon toimintojen siirrettävyyteen, ensihoidon lisäresursointiin, materiaalisen varautumisen parantamiseen sekä yhteiseen suunnittelu-, koulutus- ja harjoitustoimintaan Puolustusvoimien ja Naton kanssa.

Hyvinvointialueille Puolustusvoimien ja Naton tukemiseksi säädettävät uudet tehtävät rahoitettaisiin täysimääräisesti valtion erillisrahoituksella, joka kohdennettaisiin hyvinvointialueille valtioneuvoston päätöksellä. Valtioneuvoston päätöksessä määriteltäisiin tarkemmin tehtävien ja rahoituksen kohdentaminen valtion talousarvioon tarkoitusta varten otetun määrärahan rajoissa. Tehtävät ja rahoitus eivät siis kohdentuisi kaikille hyvinvointialueille, ja eri hyvinvointialueiden osuudet voisivat olla erilaisia. Valtioneuvoston päätöksenteon yhteydessä kohdistettaisiin kulloinkin käytettävissä oleva rahoitus ja esitettävän lainsäädännön mukaisten tehtävien toimeenpano hyvinvointialueille.

Hyvil tukee lakiesitystä ja pitää sen säätämistä perusteltuna seuraavin huomioin

Hyvil katsoo, että esitys on tarvepohjaisesti arvioituna perusteltu. Hyvinvointialueille kohdennetut erillistehtävät terveydenhuollon toiminnallisuuden osalta on esitetty rahoitettavaksi täysimääräisesti erillisrahoituksena. Hyvil korostaa, että tämän lain tarkoittamat tehtävät tulee rahoituksellisesti kattaa niin, ettei hyvinvointialueelle synny yleiskatteellisella rahoituksella katettavia kustannuseriä eli kohdennetun rahoituksen tulee olla riittävä ja huomioivan myös alueelliset erot kustannusrakenteissa. Rahoitusta määritettäessä on otettava täysimääräisesti huomioon myös kaikki syntyvät pysyväisluonteiset kustannukset rakennusvaiheen lisäksi. Kehittämistoimenpiteiden suunnittelun jaettu vastuu Puolustusvoimien ja sosiaali- ja terveystoimen välillä on näkemyksemme mukaan toimiva ratkaisu. Suunnittelussa ja toteutuksessa on huomioitava esimerkiksi henkilöstön koulutusajan aiheuttama kielteinen vaikutus organisaation toimintavalmiuteen.

Lakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä tulee huomioida asian luonteesta johtuvat salassapitoa koskevat erityisehdot. Ratkaistavaksi tulee eräitä tavanomaisen päätöksentekomenettelyn ja raportoinnin menettelyjä ja edellytyksiä, joita ei voida toteuttaa julkisen hallinnon yleisperiaatetta, julkisuusperiaatetta noudattaen. Näitä voivat olla hyvinvointialueella esimerkiksi investointi- ja rakentamispäätöksiin tarvittavat budjettimäärärahavaraukset, investointisuunnitelmat, kilpailuttamis- ja hankintapäätökset, kirjanpidon ja raportoinnin yksityiskohdat jne., joita asian luonne huomioon ottaen ei voitane toteuttaa tavanomaista ohjeistusta tai hyvinvointialueen hallintosääntöä tai voimassa olevaa lainsäädäntöä noudattaen.

On perusteltua, että lakiluonnoksessa todetaan hyvinvointialueen velvollisuus antaa virka-apua. Virka-avun luonne ja resurssit tulee tarkennetusti määritellä. Lakiehdotus rajaa virka-avun siten, että se ei saa vaarantaa hyvinvointialueen lakisääteisiä tehtäviä. Esimerkiksi hoitotakuussa pysyminen on nytkin haasteellista.

Hyvinvointialueen realistisessa henkilöstöresurssitilanteessa on ilmeinen riski, että merkittävissä virka-apua vaativissa tilanteissa esim. hoitotakuu säännökset vaarantuvat ja hyvinvointialueelle syntyy ristiriitainen vaatimus virka-avun antamisesta ja muiden lakisääteisten tehtävien hoitamisesta. Tästä on kokemusta Covid -epidemian aikana ja sen jälkeen, jolloin valvova viranomainen myös tilanteeseen puuttui.

Muita asiaan liittyviä huomioita

Hyvil katsoo, että turvallisuustilanteen vaikutukset ulottuvat hyvin laajalle viranomaistoimintaan ja koko yhteiskuntaan. Perustellusti voidaan ajatella, että siviiliyhteiskunnan suojaaminen edellyttäisi esimerkiksi hyvin laaja-alaisen arvioinnin siitä, kuinka tulisi päivittää kriittisten alojen peruskoulutuksen sisältöjä nykyisessä turvallisuustilanteessa vaadittavien valmiuksien parantamiseksi.

Tilojen suojaamiseen liittyvien vaatimusten muutos on erittäin merkittävä ottaen huomioon julkisen hallinnon aiemmin toteuttaman suojatiloista luopumisen sekä kuluvalla vuosikymmenellä toteutuneet sairaaloiden perinteisellä tavalla toteutetut rakennushankkeet, joissa ei ole otettu huomioon toiminnan suojaamisen vaatimuksia.

Hyvilin näkemyksen mukaan kriittisten terveyspalvelujen siirtämisen, hajauttamisen ja liikkuvien hoitoyksiköiden kehittämisen tavoitteet ovat laintasoisina suunnitteluperusteina uusia ja tavoiteasetannalla on suora vaikutus hyvinvointialueiden palveluverkon ylläpitämisen ja kehittämisen perusteisiin. Hyvinvointialueiden lähtökohtaisesti pyrkiessä hyödyntämään kaikkia hallinnassaan olevia tiloja toimialariippumattomasti, on esityksellä vaikutuksia myös pelastustoimen kiinteistöratkaisuihin. Tämän sekä pelastustoimen rakentamiseen liittyvän erityisosaamisen vuoksi hyvinvointialueen pelastustoimen edustajien huomiointi toteutuksen suunnittelussa on erittäin perusteltua.

Esityksessä tähdennetään, että sosiaali- ja terveydenhuollon osalta ero normaaliolojen häiriötilanteiden ja poikkeusolojen välillä voi olla niin hienovarainen, ettei poikkeusoloja ole tarkoituksenmukaista käyttää ehtona sosiaali- ja terveydenhuollon vakavissa häiriötilanteissa välttämättömien järjestelyjen käyttämiselle. Hyvil katsoo, että oikeusvaltioperiaatteiden täysimääräinen puolustaminen on ensisijainen periaate, jonka tulee ohjata kaikkea lainsäädäntöä ja toimenpiteitä siten, että turvallisuustilanteesta riippumatta toimivaltuuksia koskevat määritykset ovat tarkkarajaisia. Esityksen kirjaus, jossa viitataan poikkeusolojen toimivaltuuksien käyttöön normaalioloissa ovat omiaan hämärtämään tätä hallinnon lähtökohtaa, ja niillä voi olla kielteisiä vaikutuksia valtiosääntöoikeuksia koskeviin käsityksiin.

Ehdotetun lain on määrä tulla voimaan jo syksyllä 2025. Useita varautumiseen liittyviä lakimuutoksia on toteutettu samaan aikaan, kun valmiuslain päivityksen yksityiskohdat eivät ole selvillä. Tämä on vaikeuttanut kokonaisuuden arviointia. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueen ja hyvinvointialueiden yhteistyö häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisessa ei ole vielä vakiintunutta. Sama koskee

valmiuskeskusten roolia varautumisessa suhteessa hyvinvointialueisiin. Valmiusharjoitusten painopisteen siirtäminen juuri näihin yhteistoiminnan kysymyksiin vahvistaisi toimijoiden roolien ja vastuiden ymmärtämistä.

Varautumisen tehostaminen ja valmiuden nostaminen turvallisuustilanteen muuttuessa perustuu vakiintuneen käsityksen mukaan erityisesti yhteistoiminnan sekä viestinnän tehostamiseen. Tässä mielessä normaaliolojen häiriötilanteiden vaatimaa varautumista on vaikea tarkkarajaisesti erottaa poikkeusolojen vaatimasta varautumisesta. Esityksen korostaessa nimenomaan tilaratkaisuja, muodostuu siitä kohtuullisen selkeä jakolinja, vaikka kaikki esitetyt toimenpiteet palvelevat palveluntuotannon jatkuvuuden hallintaa myös normaaliolojen häiriötilanteissa.

Vesa-Pekka Tervo
Kehittämispäällikkö
Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy